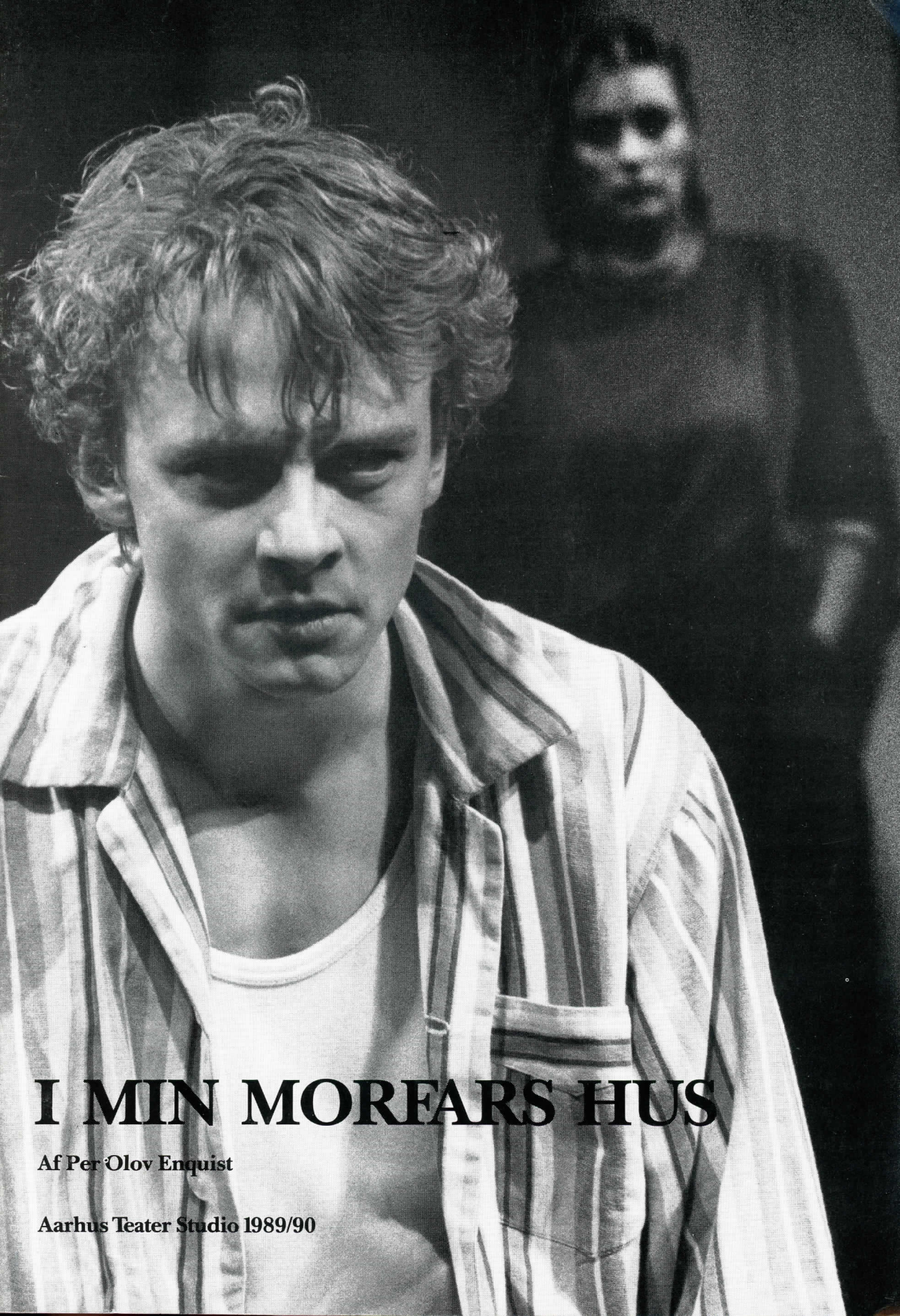




I MIN MOREFARS HUS

Af Per Olov Enquist

Aarhus Teater Studio 1989/90

*Olaf Johannessen, Karen-Lis Ahrenkiel
og Dorthe Hansen.*



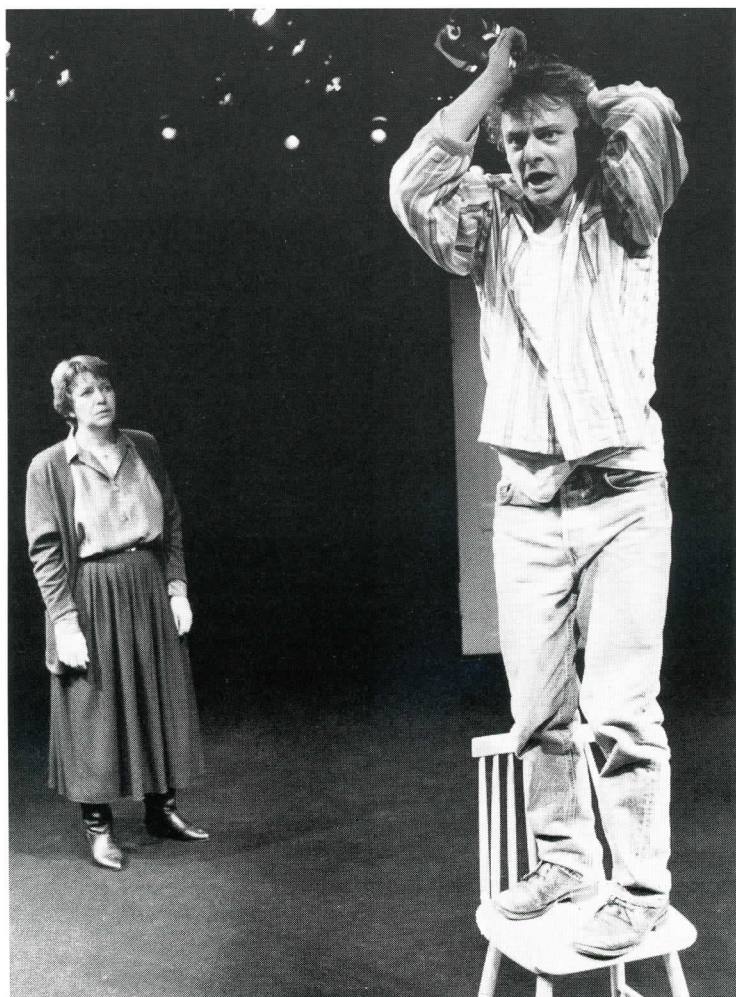
*Karen-Lis Ahrenkiel og Olaf
Johannessen*

I min Morfars hus
er der mange boliger.
Hvis ikke ville jeg have sagt jer det.
Jeg tager bort
og indretter et sted for jer at være.

Og når jeg er taget bort,
når jeg har indrettet et sted for jer,
så kommer jeg igen
og tager jer til mig,
for hvor jeg er,
der skal I også være.

Per Olov Enquist

(Efter Johannes-evangeliet kapitel 14, vers 2-3)



I MIN MORFARS HUS

Af Per Olov Enquist

Iscenesættelse:
PETER BORK

Oversættelse:
FREDERIK DESSAU

Medvirkende:

Drengen..... OLAF JOHANNESSEN
Ældre kvinde..... KAREN-LIS AHRENKIEL
Yngre kvinde DORTHE HANSEN
Vagten..... JOE OTTERSTRØM



Forestillingsleder: Joe Otterstrøm
Suffli: Anette Walsøe
Lys ass.: Lise Lauridsen/Peder Jacobsen

Belysningsmester: Niels Emil Larsen
Tonemester: Jens Ravn
Scenemester: Kai Johansen
Malersal: Peter Hayes, Barbara Freud-Magnus,
Anne-Marie Kjær, Leif Hammelsvang
Skræddersal: Hanne Gissel, Mehmet Hilmi
Frisør: Joan Gylling
Rekvisitører: Viggo Bay, Steen Jonassen
Overregissør: Steen Bøutrup

Teknisk chef: Jørn Walsøe
Teaterchef: Palle Jul Jørgensen

Foto: Rolf Linder
Plakat: Tine Hind
Programredaktion: Jørgen Heiner, Jørn
Rasmussen
Programtryk: Kannike Tryk A/S, Århus
Originaltitel: I lodjurets timma

Urpremiere: Dramaten, Stockholm 9. april 1988
Premiere: 24. november 1989
Forestillingens varighed: 1 time 35 minutter

Som i et spejl

Af Birthe Johansen

Gåden er der hele tiden. Hvordan forklarer man ellers det uforklarlige? Og kan alt det største og sværeste i menneskelivet – kærligheden – døden – troen – kaldes andet end uforklarligt?

Per Olov Enquist har kredset omkring disse spørgsmål, der kun lader sig besvare med nye spørgsmål, i hele sit forfatter-skab. Formen har været forskel- lig og temaerne mindst lige så

forskellige, men lidenskab en den samme. Og selv, hvor han var mest rationel og dokumen- tarisk, stod det irrationelle – gå- den – altid tilbage.

»Jeg bøjede mig frem, åndede på hinden af is, strøg samtidig hen over den med fjer. Isfug- len forsvandt langsomt, ansig- tet kom frem, og det var mig.« Billedet af fortælleren, der kal- der sit eget billede frem ved at ånde på isen, slutter romanen

»Den forstødte engel« fra 1985. Og en af de personer, der står ved siden af ham i drømmens forklarede landskab, er dren- gen, den unge dobbeltmorder fra Ulleråkers mentalsygehus, hvis historie senere skulle blive kernen i dramaet »I min Mor- fars hus«.

Erkendelsen af, at de menne- sker, han skildrer – selv de mest marginale – altid ender med at spejle hans egne træk, er imid- lertid ikke ny for Per Olov En- quist. De er en del af gåden og brudstykker af det mønster, han har forsøgt at nærme sig fra alle tænkelige vinkler.

Dramatikeren er kun én af si- derne i et forfatterskab, der egentlig slet ikke lader sig be- skrive i de traditionelle lange udviklingsbaner. Per Olov En- quist har aldrig helt forladt én form for at hellige sig en anden. Tværtimod er han gået frem og tilbage fra det ene til det andet. Historien om den unge dob- beltmorder udgør f.eks. kun et enkelt lag i romanen »Den for- stødte engel«. Forfatteren kal- der den en kærlighedsroman. Og midt i det hele er et monster fra virkelighedens verden, manden Pasqual Pinon, hvis ko- ne var en gevækst i hans pande. Drengen kunne i denne sam- menhæng ses som eksemplet på den guddommelige kærlighed: det at man ikke behøver gøre sig fortjent til tilgivelsen. Men han var også en dreng fra Väster- bottens isnende vidder, hvor Per Olov Enquist selv voksede op i sin morfars hus.

Morfar fortalte ofte om lodjuret – Västerbottens tiger – det vilde rødstribede kattedyr, vi på dansk kalder en los – uden at kende det. Disse fortællinger og



Dorthe Hansen og Olaf Johannessen.



Joe Otterstrøm, Karen-Lis Ahrenkiel og Dorte Hansen.

flere med dem dukkede op ved synet af den sovende huskat på skrivebordet i Paris, hvor forfatteren – ifølge den sidekommentar, han offentliggjorde i forbindelse med urpremieren på »I Lodjurets Timma« (I min Morfars hus) i Stockholm i 1988 – sad og havde det rigtigt skidt med sig selv.

Dette lille selvbiografiske tilbageblik, som desuden giver tråde tilbage til roman »Sekundanten« fra 1971, udvidede han kort efter med artiklen »I min morfars hus« i bogen »Livsformer«, men nok så meget for at understrege forskellen mellem virkeligheden og dramaet.

»Der findes to slags forfattere: Dem, der lyver ved at samle små fragmenter af sandheden, og så dem, der siger sandheden ved hjælp af en samling løgne«, fastslår Siri von Essen i »Triba-

dernes Nat« med alt andet end venlig hilsen til Strindberg og hans måde at bruge virkeligheden.

Da dette drama om den borgerlige families sidste krampetrækninger havde premiere i 1975, var meningerne delte, om Enquist selv hørte til den ene eller den anden kategori.

Den svenske litteraturforsker Olof Lagerkrantz, der selv har beskæftiget sig indgående med Strindberg, hævdede f.eks. på den ene side, at »Tribadernes Nat« fortegnede billedet af geniet helt og havde ret for så vidt, som det natlige møde mellem Strindberg, Siri von Essen og hendes danske veninde Marie David aldrig har fundet sted i virkeligheden. Andre så mere på, hvad Enquist med sin montage over fragmenter fra Strindbergs bøger og breve

havde at fortælle om menneskers angst for at blive overflødiggjorte her og nu. Og de samme modsatrettede synspunkter var atter oppe imod hinanden, da Enquist en halv snes år senere udgav TV-romanen »Strindberg – Et liv«, som også lå til grund for den Strindberg-serie i seks afsnit, samtlige nordiske landes televisioner sendte i 1985.

Trangen til at forstå eller i det mindste til at finde nye indfaldsvinkler var i øvrigt alle meningsforskelle til trods drivkraften i Enquists forbindelse til Strindberg.

Den begyndte for alvor, da han i 1973 fik tilbudt et gæsteforsoriat ved et universitet i USA. Emnet for hans forelæsninger skulle være Strindberg – indbegrebet af svensk litteratur i udlandet – og så tog det ene bind

det andet, indtil han var nået igennem alle de samlede værkers 54 bind. Altså et vældigt materiale suppleret med biografier og breve.

Det var også sådan, det hele begyndte – med dokumenter i mængde. Først var de en del af det litteraturstudium, Per Olov Enquist gennemførte ved Uppsalas universitet, siden en ikke uvæsentlig del af den litteratur, han selv skabte. Men selv om det ene førte det andet med sig, så var frem og tilbage ikke altid lige langt.

Skulle nogen en dag få lyst til at give en grafisk beskrivelse af Per Olov Enquists forfatter-skab, ville de sikkert – uden sammenligning i øvrigt – ende med tegningen af et edderkopspind. De lange tråde, der danner rammen, er det dokumentariske og biografiske. Og imellem den de radier, der alle udgår fra samme centrum.

Enquist var litteraturkritiker, før han blev forfatter, men slap ikke journalistikken, uanset om han var forfatter, trak blot nye tråde – udvidede sit spind.

Gennembrudsromanen »Magnetisørens femte vinter« fra 1964, handlede ikke for ingenting om en illusionist og folkeforfører, en mand, der forsøgte at bryde sin samtids verdensbillede eller med andre ord en kunstnerpersonlighed i en historisk persons skikkelse.

Allerede i skildringen af denne Friederich Meisners manipulationer anes i hvert fald konturerne af dramatikeren Enquist. Og romanen blev da også i 1972 til TV-filmen »Magnetisøren«, som også dansk TV har vist.

»Legionærerne« om Sveriges udlevering af de baltiske flygtninge til Sovjetunionen, der i

1969 gav Enquist Nordisk Råds store litteraturpris, blev allerede året efter filmet af instruktøren Johan Bergenstråhle, men uden at forfatteren var helt tilfreds med »Baltutlämningen«. Hvor han i romanen havde anvendt sig selv »som focus, kameraøje og smertepunkt«, savnede filmen netop dette midtpunkt for afmagten og fortvivlelsen.

Det var først med »Tribadernes Nat« fem år senere, at Enquist for alvor selv gik ind i den dramatiske form – for siden med »Til Fædra« i 1980 og H. C. Andersens forunderlige møde med Johanne Luise Heiberg i »Fra regnormenes liv« året efter at udbygge familiebilledet til det, han selv kaldte en triptykon om kærlighedens umulighed og nødvendighed.

Personerne i disse tre dramaer, der har gjort Enquist til dette århundredes mest opførte skandinaviske dramatiker, fungerer da også på mange måder som spejlbilleder af hinanden. De bliver nok vel utydelige i midterfløjens dybe perspektiv, men at der f.eks. går en lige linie fra Marie Davids drikkerier til Fædras selvødelæggelse og videre til isen omkring Fru Heiberg er lige så åbenbart, som at Strindbergs sårbare aggressivitet blot er en anden side af den mandsrolle, også H. C. Andersen forsøger at leve op til.

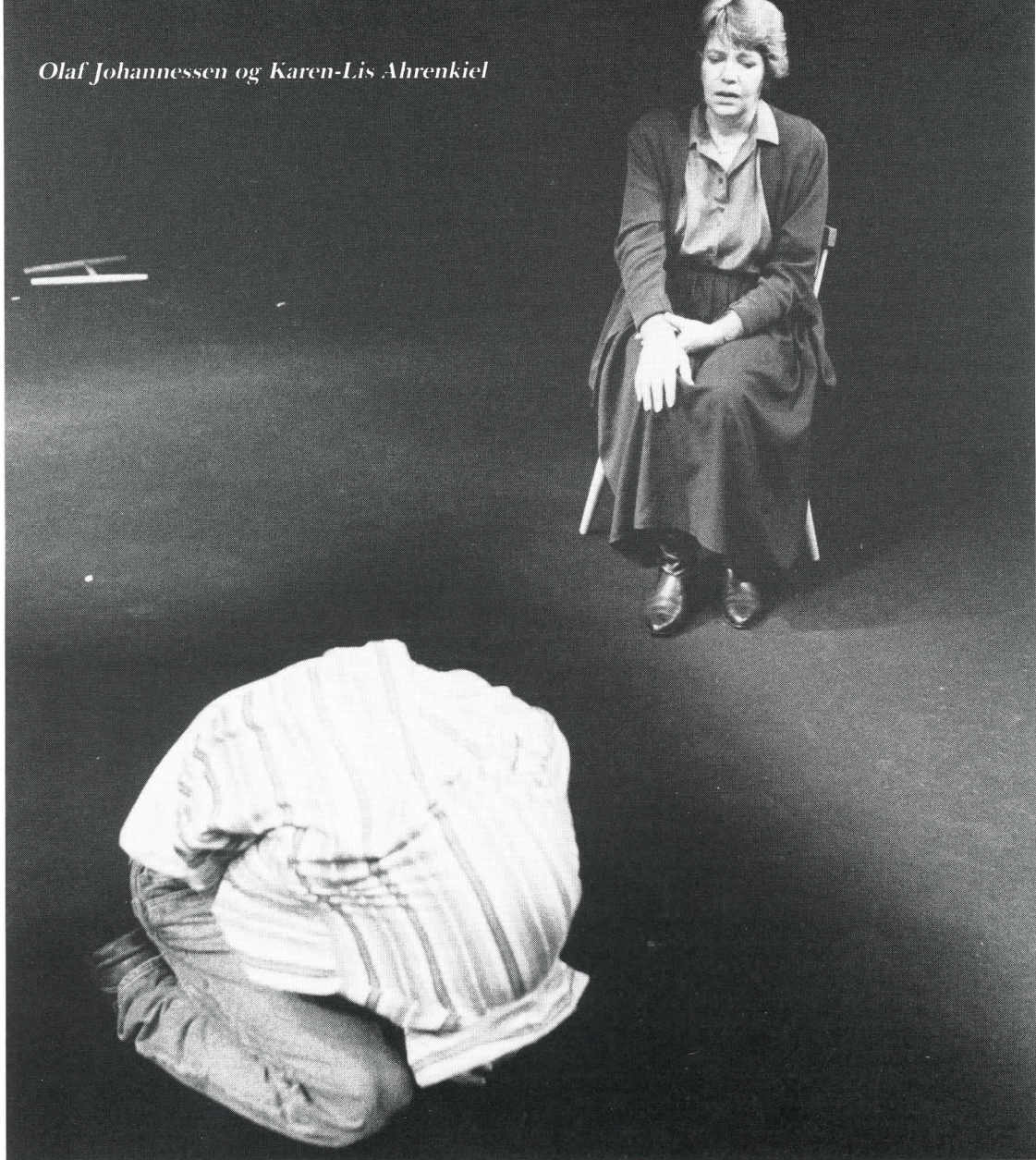
Nutidens mand, kaldte Enquist ham allerede i 1975, hvor han ligeledes talte om aftrykket af samfundets støvlehæl. Den del af historien var tonet ned, da han en halv snes år senere i forbindelse med Det Kongelige Teaters turné forsøgte sig som iscenesætter af sit eget drama. »Tribadernes Nat« af 1987 med

Frits Helmuth og Ghita Nørby i de to centrale roller var mindre et spil om den forsømte lille kvinde, Strindberg havde i sig, end om den stærke og frodige kvinde, han havde haft ved sin side uden at forstå styrken i.

Der var også sket så meget andet med verden i mellemtiden. Og dele af denne udvikling havde Enquist – sammen med forfatteren Anders Ehnmark – nået at give satiriske kommentarer med på vejen i skuespil som »Chez Nous« – om pressens frihed og manglen på samme – fra 1976, »Manden på fortovet« – om de venstreintellektuelles storhed og fald – fra 1978 samt det rent svenske spex om medieverdenens persondyrkelse i »Fyrstespillet« fra 1987.

Sammen med romanen »Doktor Mabuses nye testamente« fra 1982, som Ehnmark også var medforfatter til, kan de synes skabt af øjeblikkets indignation, men indgår ikke desto mindre i det store spind på lige fod med Enquists forfølgelse af biografiske og litterære motiver.

»Praktisk taget hvert eneste problem, jeg tager op i »Fra regnormenes liv« findes meget indgående diskuteret i romanen »Sekundanten«. Den er et forstadie, selv om den handler om idræt og politik. Hele portrættet af H. C. Andersen findes også allerede i »Musikanternes udtog«, fordi det har at gøre med rødder, baggrund og at skære rødder over«, forklarede Enquist selv i et interview i forbindelse med dette dramas internationale sejrsgang. Han kunne have sagt næsten det samme om forbindelsen mellem »I min Morfars hus«, »Den forstødte engel« og novellsamlingen »De kvalte oprørs tid«, hvor en person begår selv-



mord ved at trække en plastikpose ned over hovedet.

Kærlighedens nære forbindelse med døden var også en form for ledemotiv i Enquists bearbejdelse af Schillers »Maria Stuart«, der var grundlaget for Johan Bergenstråhles opsætning på Det Kongelige Teater i 1985 og angav ligeledes grænserne for den opsætning af Strindbergs »Frøken Julie«, der samme år blev hans egen debut som iscenesætter. Og livsspira-

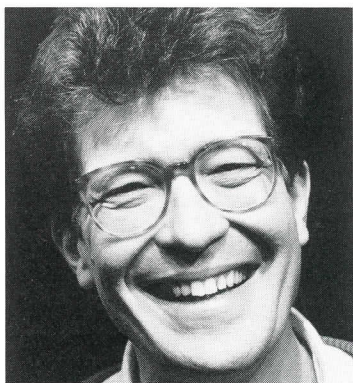
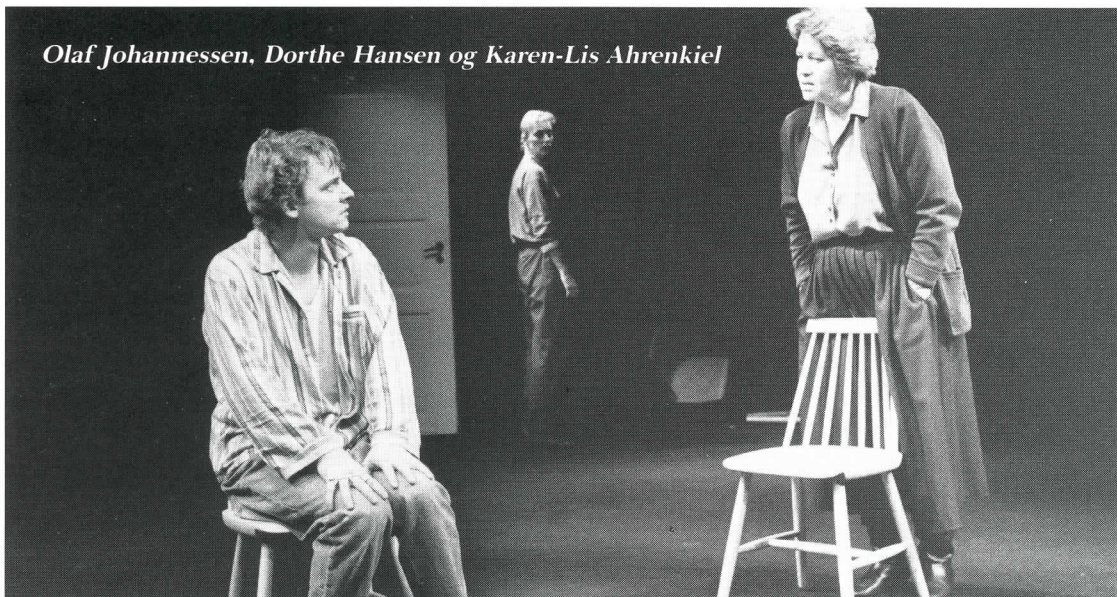
len fortsætter i stadig større cirkler – fra ligheden til lignelsen. Helt tilfældigt er det sikkert heller ikke, at Per Olov Enquist ofte tager navn efter mystikeren Edgar Allan Poe, når han undertegner sig POE.

Den svenske premiere på dramaet om den sære gammelkloge dreng fra landet, hvor Himmelharpen synger, gav i øvrigt anledning til en eksistentiel debat af næsten kierkegaard'ske dimensioner. Helt så levende en

realitet er barnetroen nok ikke i Kierkegaards eget fædreland.

Er historien om den røde kat, der var Gud, ikke bare en syg hjernes tankespind, eller er den virkelig miraklet, der kan forvare både mord og selvmord som den eneste vej til et evigt liv i morfars hus? Gåden står tilbage, ganske som den time, der bliver i overskud, når kattens gøremål regnes sammen. Uhåndgribelig – og ikke til at slippe igen.

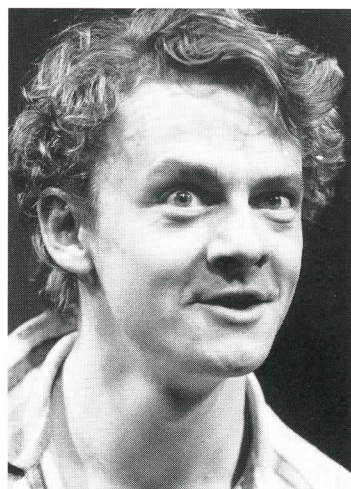
Olaf Johannessen, Dorte Hansen og Karen-Lis Ahrenkiel



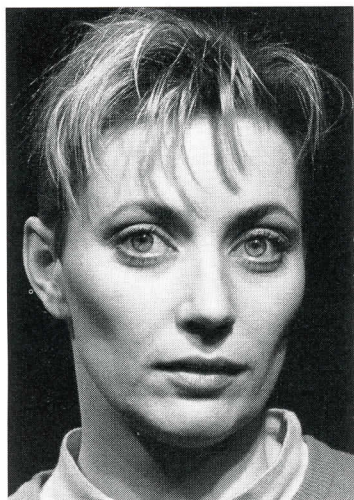
Peter Bork (f. 1945), skuespiller og instruktør. Uddannet på Aarhus Teaters Skuespillerskole 1969-72. Efter fem sæsoner her tilknyttet Svalegangen 1977-87, derefter igen medlem af Aarhus Teaters skuespillerensemble. Fik efter tre opføgende ungdomsforestillinger – den første i 1978 – sin egentlige instruktørdebut på Svalegangen 1983 med Ernst Bruun Olsens »Prometeus i saksen«, efterfulgt af »Sig de ord« (1985-86) og »Som du er« eller »As is« (1986-87). Iscenesatte i samme sæson ungdomsmusicalen »Dagdrømmerbanden« på Scala på Aarhus Teater, hvor han også har instrueret Jens Smærup Sørensens »Beskytteren« (Studio 1987-88) og Alan Ayckbourns »Det bli'r i familien« (Store Scene 1988-89).



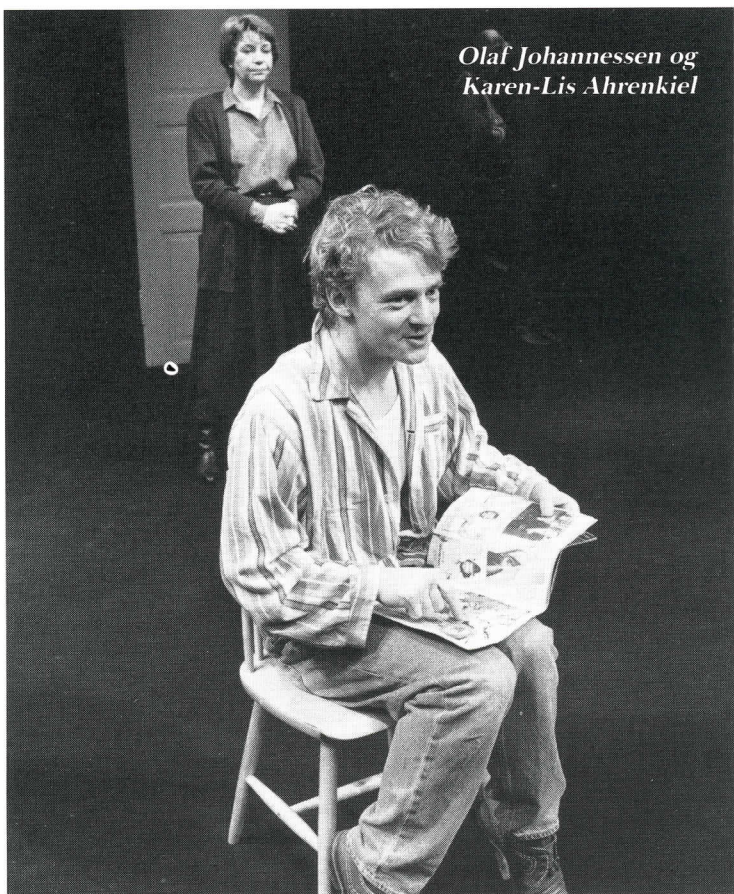
Karen-Lis Ahrenkiel (f. 1943), uddannet på Skuespillerskolen ved Aarhus Teater 1968-71. Efter et halvt år på Børneteateret Filuren engageret på Svalegangen 1972-77, derefter løst tilknyttet Aarhus Teater, hvor hun nu har været fast ansat siden 1983. Her har hun bl.a. markeret sig i Tjekhovs »Mågen«, Shakespeares »Kong Lear«, Sartres »Djævelen og den gode Gud«, Strindbergs »Spøgelsessessionen« og Bertolt Brechts »Laser og pjalter«. Medvirker i denne sæson også i Shakespeares »Lige for Lige« på Scala og Jørgen Ljungdals dramatisering af »Greven af Monte-Cristo« på Store Scene.



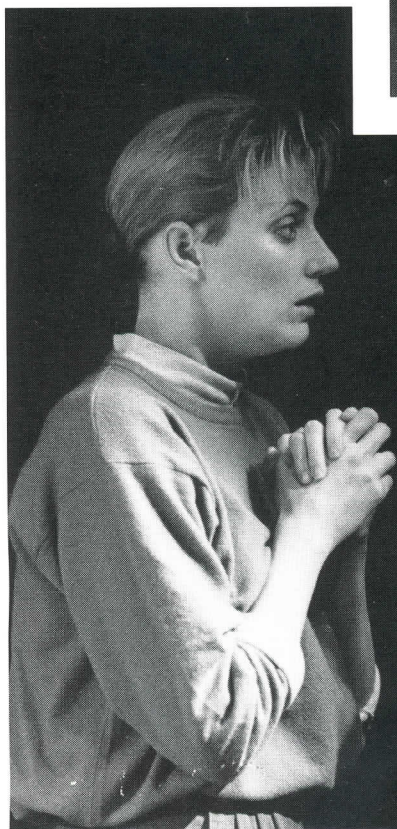
Olaf Johannessen (f. 1961), uddannet på Skuespillerskolen ved Odense Teater 1983-86. Efter en enkelt sæson på den fynske landsskudscene, hvor han bl.a. huskes for sit spil i »Tjener for to herrer«, blev han i 1987 ansat på Aarhus Teater. Her har han sat sit præg på repertoire i forestillinger som »Nattens Frelse«, »Et Juleeventyr«, »Lykke-Per« og »Titus Andronicus«, men har i samarbejde med bl.a. Peder Holm Johansen også deltaget i et par selvstændige forestillinger, »Især om Natten« og »True West« på Studio. Er i indværende sæson også på rollelisten i »Lige for Lige« og »Greven af Monte-Cristo«.



Dorte Hansen (f. 1962), uddannet på Skuespillerskolen ved Aarhus Teater 1985-89. Debuterede tidligere i denne sæson i Alan Ayckbourns »En for alle – alle mod én« og er senere på rollelisten i Soyas »Parasitterne«, ligeledes på Store Scene.



*Olaf Johannessen og
Karen-Lis Ahrenkiel*



Dorte Hansen og Karen-Lis Ahrenkiel

Sidebemærkning

Af *Per Olov Enquist*

Min far, som var skovarbejder, byggede selv på egen hånd det hus, hvor jeg er født. Jeg har altid beundret dem, der kan bygge et hus. Et hus i to etager, træ, ingen tegninger, kun skitser med en tømmerblyant på en planke af og til.

Da huset stod klart, kunne han gifte sig. Og så blev jeg født, og seks måneder senere døde han, og sådan var dét.

At bygge et hus med sine egne hænder er vel som at lave et kunstværk. Huset står der endnu med sin hybenhæk og brønden med frøerne.

Han skrev også digte. Efter hans død fandt man i hans lomme en notesblok med digte, han havde skrevet med blækstift. Det var lidt ejendommeligt, skovhuggerne deroppe skrev vel sjældent digte.

Man brændte straks hæftet.

Jeg ved ikke hvorfor. Men må-

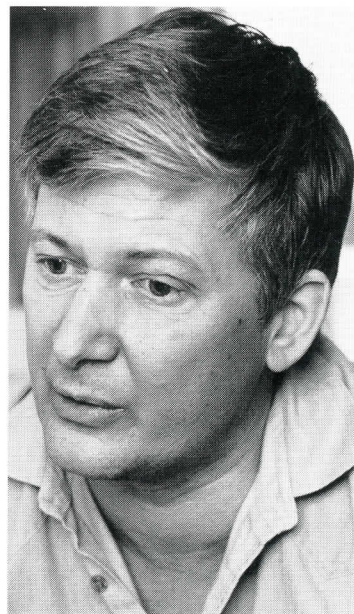
ske var det sådan, at digte var synd, at kunsten var noget syndigt, og så var det bedst at brænde det. Men jeg spekulerede af og til på, hvad der stod.

Man brændte det, og så var det væk. Af og til har jeg troet, at det jeg selv skrev, var et forsøg på at rekonstruere en brændt notesblok, næsten lige så svært som at bygge et hus.

Men huset står der stadig.

Jeg skrev det her stykke i Paris. Jeg sad i en meget stor lejlighed og havde det dårligt. Min store røde kat plejede at ligge og sove, trykket op mod skrivemaskinens bagside. Det gjorde ikke noget, at jeg skrev, den sov bare bedre. Jeg diskuterede tit med den om, hvorfor vi begge havde det så dårligt, og vi var enige.

Da jeg var barn lærte jeg, at der alligevel fandtes en slags digte, poesi, som ikke var synd. Det



Per Olov Enquist (Polfoto/Jens Dressling)

var Biblens lignelser. Digtene om underne. Fem brød og to fisk og med dem kan man bespise fem tusind mennesker. Var det et digt, som handlede om kærlighedens væsen; den vokser, hvis man deler den med andre. Tænk, hvis det var sandt? Selv har jeg aldrig kunnet skrive poesi.

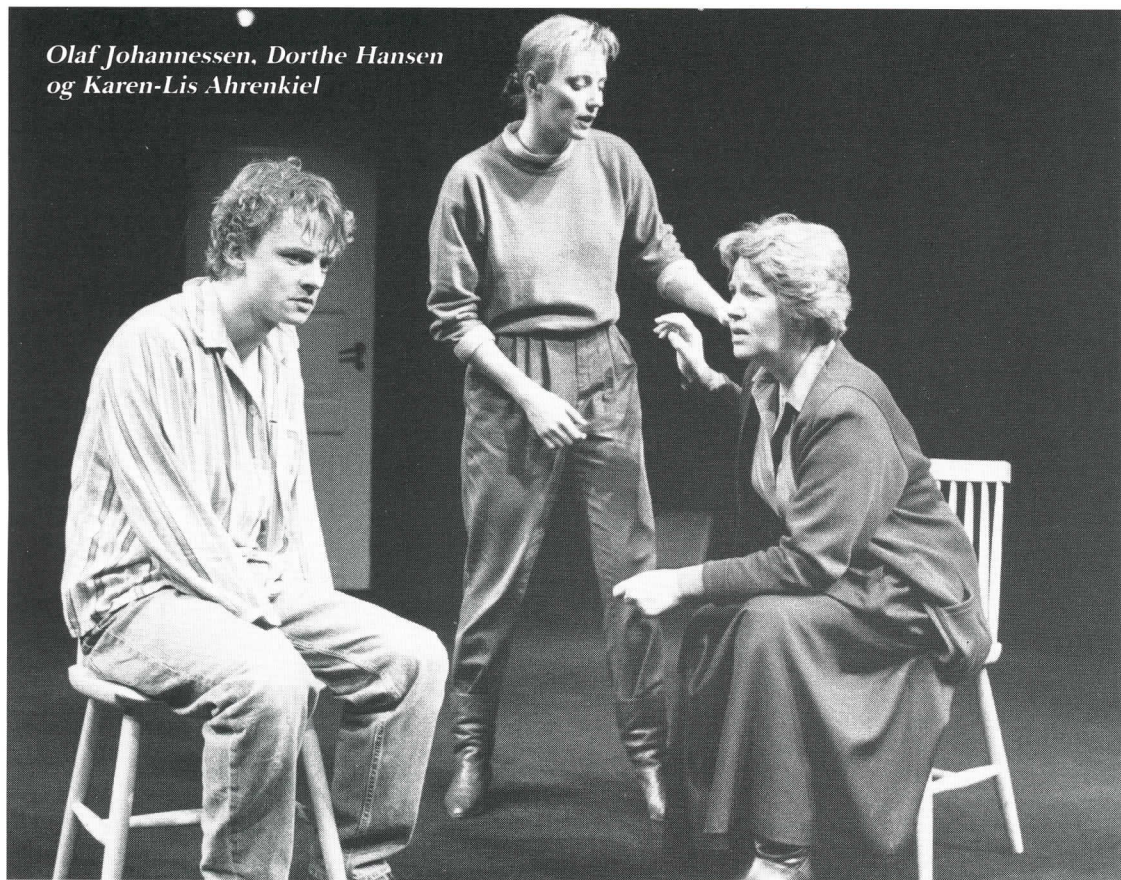
Der skrives ikke så mange lignelser nu for tiden. Lignelser om underværker er lige så sjældne. Måske er det bedst sådan. Jeg ved ikke, hvordan sådan en skulle se ud: Forsøge at indkredse noget, som er meget sart og følsomt, men ikke ved at være direkte og tydelig – for så ville det jo forsvinde? Men er det alligevel ikke nødvendigt at forsøge, eftersom det jo er så vigtigt?

Jeg skrev den her lignelse, mens min røde kat sov med ryggen mod skrivemaskinens bagside. Huset, som far byggede, står endnu, notesblokken er brændt. Døgnet har måske en femogtyvende time. Lossen er den västerbotniska tiger. Bedre kan jeg ikke forklare mig.



Olaf Johannessen og Karen-Lis Ahrenkiel

*Olaf Johannessen, Dorte Hansen
og Karen-Lis Ahrenkiel*



Enquist i årstal

- | | |
|--|--|
| 1961 Kristallögat (roman – debut) | 1978 Manden på fortovet (skuespil s. m. A. Ehnmark) |
| 1964 Magnetisørens femte vinter (roman – TV, 1972) | Musikanternes udtog (roman) |
| 1968 Legionærerne (roman – film, 1970) | 1980 Til Fædra (skuespil) |
| 1971 Sekundanten (roman) | 1981 Fra regnormenes liv (skuespil) |
| 1972 Livsformer (artikler) | 1982 Doktor Mabuses nye testamente (roman s. m. A. Ehnmark) |
| 1973 Katedralen i München (dokumentarisk beretning) | 1985 Strindberg – Et liv (TV) |
| 1974 De kvalte oprørs tid (fortællinger) | Den forstødte engel (roman) |
| 1975 Tribadernes nat (dramatiker-debut) | 1987 Fyrstespillet (spex s. m. A. Ehnmark) |
| 1976 Chez nous (skuespil s. m. Anders Ehnmark) | 1988 I min Morfars hus (skuespil) |
| | — — — |
| | 1969 Nordisk Råds litteraturpris |

ANDRE OPLEVELSER PÅ AARHUS TEATER

HJÆLP - DET ER JUL!

Ny dansk julekomedie af Lise Nørgaard
Store Scene 17. november - 30. december

PARASITTERNE

Soyas satiriske klassiker i ny udgave
Store Scene 12. januar - 10. februar

SHAKESPEARE PÅ SCALA

Stor Ståhej for Ingenting 1. december - 13. januar
Lige for Lige 2. februar - 10. marts

KØB PLAKATEN

Et stort udvalg af plakater til
teatrets forestillinger sælges
på billetkontoret
Pris kr. 30,-.

TAG VENNER MED

Læs om grupperabat i sæ-
sonbrochuren – eller spørg
på abonnementskontoret.
Tlf. 86 12 27 06.

SPAR DET HALVE

Hverdage fra kl. 16 og lørda-
ge fra kl. 14 gælder princip-
pet:
Samme dag – halv pris